

## EL MOTÍ CONTRA LES QUINTES DE 1845

### 1. Origen de l'article i fonts utilitzades

Aquest article té el seu origen en estudi més ampli sobre el tema del rebuig a les quintes a l'Hospitalet que va sortir publicat en la revista del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, *Quaderns d'Estudi*<sup>1</sup>. Una primera versió d'aquest article fou publicada en el meu blog <http://localmundial.blogspot.com.es/2016/02/el-moti-contra-les-quintes-de-1845.html>

La recerca es basa en el treball realitzat pel Marcel Poblet sobre les quintes al llarg del segle XIX, no publicat, en moltes d'altres obres (que serán citades més endavant) i en documentació de l'Arxiu de la Diputació de Barcelona (ADB), de l'Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat (AHCSFL) i de l'Arxiu de l'Hospitalet (AH).

### 2. La imposició de les quintes en l'Estat liberal

Les quintes era el sistema de reclutament per l'exèrcit, consistent en un sorteig entre els mossos de cada poble o ciutat. La periodicitat i quantitat de nois requerits variava segons les necessitats de la corona en cada moment. Catalunya havia mantingut una exempció en aquest servei durant el segle XVIII, com a darrera expressió de les lleis pròpies perdudes en 1714. Un intent d'eliminar aquest privilegi ja havia generat un motí l'any 1773.

"L'avalot de les quintes de 1773" es va produir contra l'ordenança que obligava a fer el sorteig, i per tant la lleva obligatòria, per defensar, segons es va dir en aquell moment, "les antigües consuetuds" i va acabar triomfant<sup>2</sup>. Es tractà d'una mobilització popular amb unes característiques ritualitzades, procedents de les revoltes del segle XVII contra els allotjaments de tropes, com ara el Corpus de Sang de juny de 1640<sup>3</sup> o la Revolta dels Gorretes (o Barretines) de 1687-89<sup>4</sup>.

En 1833 va morir l'últim rei absolutista, Ferran VII, i s'inicià el complex procés de la transició de l'Antic Règim al nou ordre liberal-capitalista. L'any 1837 es va instaurar un sistema de reclutament que, amb variacions, es va mantenir fins 1912. En la nova norma s'instituïa la idea d'exèrcit nacional, això sí, amb la possibilitat de la redempció en metàl·lic. És a dir, que si pagaves una certa quantitat de diners, no anaves a l'exèrcit. Es confirmava la denúncia que un anys abans havien fet els jacobins: la substitució de l'Antic Règim pel liberalisme fou la substitució de l'aristocràcia de la sang per l'aristocràcia dels diners.

A Catalunya, en principi es va permetre que es mantingués la possibilitat de la redempció col·lectiva prèvia al sorteig, és a dir, que les autoritats pagaven unes quantitats de diners o contractaven nois voluntaris. Tanmateix, els governs espanyols volien eliminar aquesta excepció. En 1841 i 1842 el rebuig a la llei espanyola de quintes va ser un dels factors principals en les revoltes de Reus i Barcelona<sup>5</sup>.

Pel que podem veure en la documentació conservada i en el treball de Marcel Poblet, el procediment habitual era el següent:

1. Arribava la notificació oficial de la convocatòria de la quinta amb la quantitat de mossos que li tocava aportar a cada poble, amb les condicions legals amb les que es devia considerar a un mosso sorteiable o exempt.

---

<sup>1</sup> DOMÍNGUEZ: 2009, 147-182

<sup>2</sup> MENÉNDEZ: 1991,

<sup>3</sup> GRACIA: 2015

<sup>4</sup> DANTÍ: 1979

<sup>5</sup> FONTANA: 2001, 126; MOLINA; 2002, 58; VALLVERDÚ, 2002: 105. En l'esclat de la revolta va intervenir altra de les imposicions estatals odiades per les classes treballadores: els impostos que s'havien de pagar per introduir béns de consum en la ciutat. Ambdós rebuigs aniran molt units al llarg del segle.

2. L'ajuntament convocava a una assemblea als mossos sorteijables i als homes casats per tal de pactar com recaptar la quantitat necessària per a comprar els substituïts. Es feia un repartiment de la mateixa segons la riquesa de cada veï i s'escollia una comissió que vetllava pel rigor del procés. Els mossos aportaven entre 2/3 i 3/4 i els casats entre 1/4 i 1/3 de la suma requerida (el 1839, de forma excepcional arribaren al 50%).

3. Quan els veïns no aconseguien els diners necessaris, el consistori havia de recórrer a la creació d'algun impost, normalment un recàrrec en el preu de la carn. Recordem que les carnisseries eren de propietat municipal i el seu arrendament era una de les principals fonts de finançament de les corporacions locals.

Per tant, el sorteig no es feia i la redempció dels mossos locals era una tasca col·lectiva basada, sobretot, en els repartiments, unes bestretes que podem qualificar d'impost directe, doncs la quantitat a pagar es decidia segons la riquesa.

Finalment, en 1843 triomfa el Partit Moderat (el PP de l'època) i en 1844 s'imposà a Catalunya la llei del 1837, que consistia en el sorteig dels quintos i la redempció en metàl·lic o la substitució del mosso *a posteriori*. Moltes corporacions locals, que eren les encarregades d'executar les lleves, van seguir intentant realitzar la redempció col·lectiva, bàsicament per la pressió popular.

La redempció en metàl·lic costava 1.500 pts. el 1850. També es podia posar un substituït en el lloc del quinto, el que podia costar entre les 500 i les 1.750 pts., depenent sobretot de la pobresa general de cada moment. En una fase de gran carestia, un mosso es podia oferir com substituït per uns pocs centenars de pessetes per a treure a la seva família de la misèria. Les quintes esdevingueren un mecanisme fiscal més de l'Estat. Les recaptacions per aquest concepte suposaren 299 milions de pessetes entre 1850 i 1890, l'1,3 % dels ingressos estatals.<sup>6</sup>

Les condicions dels reclutes eren pèssimes; com deia el refrany popular de l'època: "*hijo quinto y sorteado, hijo muerto y no enterrado*". El servei durant les dècades centrals del s. XIX era de vuit anys. Tenint en compte que hagueren nombroses guerres -la majoria de caràcter civil- era segur que el soldat entraria en combat. Tanmateix, la gran mortalitat de les tropes no era causada majoritàriament per les campanyes, sinó per les malalties, la desnutrició, els maltractaments i, en general, les condicions de vida que patien els soldats.<sup>7</sup>

Com era natural, el sistema d'allistament amb la possibilitat de la redempció en metàl·lic individual provocà el rebuig de les capes socials més baixes, eren la "contribució de diners per als rics i la contribució de sang per als pobres". Castelar va afirmar el 1869: "*los que no han vivido en las aldeas no pueden concebir todo el terror que inspira la quinta*".<sup>8</sup>

### 3. Els antecedents del motí de 1845

El Partit Moderat al poder, recordem, els liberals més dretans, a partir de 1844 va crear la Guàrdia Civil i va enfortir l'exèrcit, per a la qual cosa el govern decretà, l'abril de 1844, una lleva de 50.000 homes, excepcional per a un període de pau com el d'aleshores. Una vegada més es posava en evidència que l'exèrcit era una eina de dominació política interna.

Com hem assenyalat, per a l'execució de la lleva van imposar en tot el país el sorteig obligatori, traslladant la possibilitat de la redempció en metàl·lic o la substitució a després de la realització del sorteig. Catalunya havia quedat exempta de l'execució de la llei de 1837 i s'havia permès que continuara amb les redempcions col·lectives. Tanmateix, el nou règim, amb un projecte

---

<sup>6</sup> TORTELLA, 1987: 135

<sup>7</sup> En relació a la catastròfica situació dels soldats tota la bibliografia consultada és coincident; podem fer esment de, SALES, 1970 i 1997; FERNÁNDEZ, 1987; FEIJÓO, 1996; PUELL DE LA VILLA, 1996 o BALCELLS, 2001

<sup>8</sup> Cit a SALES, 1997: 62

liberal conservador molt definit i amb un fort suport de les capes més altes de la societat, no volia deixar esquerdades en la construcció del nou Estat liberal. La llei de 1837, per tant, també va començar a aplicar-se en els municipis catalans.

L'agost de 1844 es publicava en el *Boletín Oficial de Barcelona (BOB)* el repartiment dels quintos en la província, de la que havien de sortir 1.786 soldats. Al partit judicial de Barcelona li van correspondre 556 quintos, al de Terrassa, 134 i al de St. Feliu, 122<sup>9</sup>. Després de les instruccions "numèriques", s'indicava que els homes havien de ser entregats en la caixa de quintos de Barcelona, que estaria oberta des de l'1 de setembre, i s'afegia:

*"Confía esta corporación que los pueblos no necesitarán otro estímulo para llenar este servicio tan importante, y de cuya omisión podrían resultarles perjuicios de grave trascendencia, que pesarian sobre las autoridades locales que hubieren dejado de secundar las disposiciones indicadas."*<sup>10</sup>

A la resta d'Espanya, els sorteigs es realitzaren durant el 1844. No conec el nivell de contestació popular que van tenir, encara que sabem que a Cadis i les Balears hi hagueren nombrosos mossos escàpols.<sup>11</sup> Per a ells era un fet ja habitual i sembla que la solució individual va prevaldre sobre l'oposició col·lectiva a la quinta.

Malgrat la contundència de les amenaces als ajuntaments, els sortejos de la quinta no s'efectuaren fins a un any després, el juliol del 1845, degut a les resistències que les corporacions locals van plantejar al compliment de l'anteriorment reproduït ordre. El Cap Polític de la província (antecedent del governador civil), va rebre un allau de cartes de diferents consistoris plenes de lamentacions. El de Santpedor escrivia el juny:

*"...acostumbrada la Cataluña á verificar los reemplazos por medio de substitutos se halla toda esta Poblacion consternada y el Ayuntamiento en el mayor conflicto al ver acercarse el dia de tener que practicar la operacion del sorteo que tantos trastornos y lagrimas ha de costar á estos moradores..."*<sup>12</sup>

El d'Igualada demanava la presència de l'exèrcit el dia del sorteig:

*"...siendo dicha operación muy repugnante á los Catalanes en general, mayormente á los pueblos que como este no la han presenciado desde los primeros años de la guerra de la Independencia, á fin de que no se altere el buen orden en esta poblacion que no deja de contener elementos contrarios por la muchedumbre de operarios de las Fabricas..."*<sup>13</sup>

Molts ajuntaments van pretendre mantenir la redempció col·lectiva amb els mecanismes que eren el costum fins a aquell moment, es a dir, amb la contribució directa (en el sentit d'un impost universal i proporcional a la riquesa) i prèvia dels veïns. La nova llei introduïa una gran novetat en relació al costum: les contribucions per a aconseguir els diners amb aquesta finalitat eren voluntàries, i no tots estaven disposat a pagar-les. Nombrosos consistoris van escriure a la *Jefatura Política* preguntant si es podia obligar a pagar al conjunt de la població, i la resposta era sempre la mateixa: no (correspondència d'aquest tipus es conserva de Piera, Vilafranca del Penedès, Santpedor, Alella, Navarcles, Sentmenat, Collbató, St. Boi, Ripollet, Llavanes, Cornellà, Polinyà, Vilanova i la Geltrú, Vilanova del Camí i Bagà)<sup>14</sup>.

A Barcelona es van reunir el 28 de juny uns comissionats dels barris que van demanar a la Diputació Provincial que autoritzés a l'Ajuntament a fer "*el actual reemplazo en el modo y forma que hasta ahora se había acostumbrado*", és a dir "*repartir ò hacer un derrame entre los cabezas de familia à proporcion de sus facultades de un parte del capital necesario para poner*

---

<sup>9</sup> AHDB, LI. 131

<sup>10</sup> *Boletín Oficial de Barcelona*, 24 de agosto 1844. AHDB

<sup>11</sup> BOB, 30-I-1845

<sup>12</sup> AHDB, LI. 434

<sup>13</sup> Id.

<sup>14</sup> Id.

*substitutos, y otra entre todos los jóvenes hasta la edad de veinte y cuatro años cumplidos.*<sup>15</sup>  
Una altra reunió de comissionats de pobles del seu partit judicial es va celebrar a Sant Feliu el 29 de juny.<sup>16</sup>

Altres ajuntaments van crear impostos extraordinaris per a reunir les quantitats necessàries. A Manresa s'establí un arbitri de 4 rals per càrrega de vi i en Sants sobre la carn<sup>17</sup>. A Sabadell, després que fracassés la recaptació voluntària amb el sistema de mutualitat entre tots els seus habitants, com es feia fins aleshores, i com que no van trobar prou veïns partidaris “*de asociarse y socorrerse e para dar cumplimiento a las quintas presente y sucesivas*”, l'Ajuntament, amb un alcalde de caire progressista al capdavant, també va crear un arbitri sobre la carn<sup>18</sup>. A l'Hospitalet a finals de juny es van fer reunions de casats i després de fadrins per recaptar els diners per comprar substituïts, amb un repartiment segons la riquesa. Com que els diners no arribaven a la quantitat necessària l'Ajuntament decretà un impost a la carn, com també era habitual.<sup>19</sup>

#### 4. Juliol de 1845. La revolta.

El motí va començar el diumenge 6 de juliol del 1845, quan els ajuntaments tenien ordre de fer el sorteig, que segons un *Boletín Oficial Extraordinario* posterior, era “*un servicio que esta Provincia adeuda aun y que han realizado ya casi todas las demás de la Monarquía*”.<sup>20</sup>

L'únic esment a una inquietud prèvia al motí la fa el capità de la companyia de la Guàrdia Civil destacada al llarg de la carretera d'Aragó, amb seu a **Esparraguera** i que tenia com a funció principal vigilar el coll del Bruc. En el seu informe deia que el dia 5 “*observó que la juventud de varios pueblos estaba alarmada con motivo de la celebración de los sorteos para el reemplazo del Ejército que se verificaba en el día siguiente*”. En prevenció de possibles aldarulls va concentrar a Esparraguera els destacaments dispersos al llarg de la carretera, i, un cop allà, els 27 guàrdies s'hi van dedicar a “*disolver los multiplicados grupos de jóvenes que se reunían en varias calles dando protección a las autoridades*”. Al dia següent, l'esmentada tropa “*protegió a la Municipalidad durante el tiempo que duró en verificarse el sorteo*”.<sup>21</sup> Podem afirmar que la revolta no es va produir a Esparraguera a causa de la presència d'aquests guàrdies civils.

Per **Sant Boi** tenim dues fonts d'informació, no coincidents, per a conèixer el que ocorregué a la vila: les memòries d'un llaurador, Pau Porcet, i un “*Parte semanal*” que l'Ajuntament va enviar al govern Provincial. Sembla evident que hem de donar més crèdit a Porcet que a allò que l'alcalde explicava als seus superiors, encara que en ocasions no són excloents.

El sorteig no s'hi va poder portar a terme a causa de la munió congregada a toc de somatén, “*al grito de no queremos ser quintados*”. Segons l'alcalde, els amotinats abandonaren la població i la calma va tornar-hi. Segons Porcet :

*“Lo endemà al Prat lo dia 7 al dilluns, y después los demás llochs, tots los fadrins, tots alborotats per sobre las quintas, esberrihats per las montañas, aquí als uns ab armas, altres ab bastons, que tot venia a ser al mateix com un ramat, és veritat, sense pastó: als uns anàbant, los altres venían, tot era tristor, pena y agonía. Totas las poblacions se baren alborotar per no voler se quintats, (...)”*<sup>22</sup>.

Segons l'alcalde res no va passar fins que el dia 9 arribaren uns 500 homes armats que conduïen presoners a uns 50 soldats desarmats. Poc després va aprèixer un petit destacament de l'exèrcit que, gràcies a la intermediació del capellà, les autoritats municipals i “*algunos*

---

<sup>15</sup> Id.

<sup>16</sup> AHCSFL LI. 508

<sup>17</sup> AHDB, LI. 434

<sup>18</sup> RANZATO, 1987: 111

<sup>19</sup> POBLET, 1991.

<sup>20</sup> *Boletín Oficial Extraordinario*, 8-VII-1845

<sup>21</sup> *BOB*, 17-VII-1845

<sup>22</sup> cit en CODINA, 1986: 177-178

*vecinos honrados*” acceptà portar-se als soldats presoners sense haver de disparar ni un tret.<sup>23</sup> Pau Porcet no esmenta aquest episodi.

A **Sabadell**, la revolta es produí al iniciar-se el sorteig, amb l’atac a les tropes acantonades a la ciutat, que protegien la casa consistorial. Aquests soldats es van haver de refugiar a la fonda pública i foren assejats un dia sencer, a la fi del qual es van rendir. Els amotinats els van desarmar i els van deixar marxar. (RANZATO, 1987: 113)

A **Terrassa** el sorteig va coincidir amb la festa major. L’Ajuntament i uns representants dels veïns també portaven molts dies discutint com aconseguir substituïts per als mossos de la vila, però aquestes gestions no van impedir que la jornada del sorteig es produís el motí, en el que van participar també joves de pobles propers.<sup>24</sup> Les tropes que estaven destinades en la ciutat foren desarmades i els nois revoltats fugiren cap als camps de les rodalies.<sup>25</sup>

A **Badalona**, a l’hora del sorteig la campana va tocar a sometent i el van haver de suspendre a causa de la petició de la gentada concentrada al davant de l’Ajuntament. Les autoritats es van refugiar en la Torre Vella i van esperar que la situació es calmés. A Badalona, però, els aconteixements es van precipitar luctuosament. Aquella tarda, quan els nois revoltats recorrien la vila fent-se amb les armes, un sereno disparà contra un d’ells i el va matar. El sereno fou mort per la multitud, i el seu cadàver fou arrossegat per tot el poble. Poc després un agutzil fou enxampat quan portava les notícies de l’aldarull a Barcelona, i també fou assassinat. Al matí següent, els amotinats van recórrer els edificis públics i cases de les autoritats i agafaren els documents relatius al sorteig i uns deu duros que hi havia a l’Ajuntament<sup>26</sup>.

**Martorell** fou un altre important centre de la revolta. La guarnició de la ciutat va haver de fugir després de patir durant tota la nit del 6 al 7 un intens tiroteig i va replegar-se a Esparraguera, on s’uniren als guàrdies civils que abans esmentava, i, finalment, marxaren cap a Igualada. Segons el capità, el dia 8 els enfrontaments es van reproduir a Esparraguera quan van arribar als encontorns de la vila “*grupos de gente armada (...) gritando, muera el Gobierno que manda la quintas y viva Espartero*” i que afegí que van ferir a sis dels insurrectes sense patir ells cap baixa.<sup>27</sup>

A **El Prat** la revolta fou el dia 7 de juliol, i no es limità a frenar el sorteig, sinó que es creà una junta local que, amb el secretari municipal al capdavant, que era un tinent retirat, va atacar i desarmar als carabiners que eren destacats al poble i a la platja (dotze entre sub-oficials i tropa). Més tard, els amotinats, uns noranta joves ben armats, van fugir a la muntanya<sup>28</sup>.

A **Sant Feliu** les autoritats locals han de suspendre el sorteig el 6 de juliol per la revolta dels joves i tanquen l’església perquè « *en varios pueblos se estaba tocando a somaten* ». Els revoltats, van prendre el control del carrer i de les entrades del poble, i van disparar a la casa on s’havia refugiat el jutge de primera instància.<sup>29</sup>

A **l’Hospitalet** el sorteig estava previst pel capvespre del dia 7, i, segons relatava l’alcalde al Capità General i al Cap Polític:

*“mientras estaba el Ayuntamiento reunido en las Casas Consistoriales haciendo las operaciones del reemplazo se ha visto qe se aprocsimaba un grupo de paisanos armados lo*

---

<sup>23</sup> AHCSFL LI. 535

<sup>24</sup> En la monografia de Rubí se afirma que confluyeron "revolucionaris de Sabadell, Rubí, Olesa, Sant Cugat i altres pobles". Tambien se menciona que los líderes de la revuelta fueron "Codina -àlies "Panxolins" - i Ballber -àlies "Xemeneia"-."; BATALLA et al.: 1994, 91.

<sup>25</sup> Les dades de Tarrassa, on també s’esmenta la participació de joves de pobles veïns, extretes de BENAUL, 1989: 286

<sup>26</sup> CUYÀS, 1982: 146-149

<sup>27</sup> BOB 17-VII-1845

<sup>28</sup> BESORA et al., 1986: 254

<sup>29</sup> AHCSFL LI. 403

*cual ha motivado el qe este Ayuntº se retirase de la casa capitular y se suspendiesen las operaciones indicadas”*.<sup>30</sup>

Després del sorteig *interruptus*, imaginem que les autoritats locals van esperar a que s'aclarís la situació, però els enurts no s'acabaren aquí. A les 12 de la nit del 8 al 9 de juliol, un grup d'uns 80 homes armats van treure del seu llit a un tinent d'Alcalde tot exigint-li que els entregués les armes que l'Ajuntament tingués i una llista dels que tenien llicència d'armes<sup>31</sup>. Sembla clar que entre els dies 6 i 15 de juliol diversos grups de mossos van rodolar per la comarca, buscant armes i, probablement, fugint de les columnes militars.

Per mencions en documents de l'època, sabem que també es produïren motins a Igualada i Bagà.<sup>32</sup> Segons Manel Risques van haver-ne, a més d'alguns dels llocs ja esmentats, a Gràcia, Sants, Mataró, Reus, Tarragona, Valls i la Seu d'Urgell<sup>33</sup>. En Joan Serrallonga ens parla d'aixecaments contra les quintes a St. Quirze de Besora i al conjunt de la Plana de Vic<sup>34</sup>. Estic convençut que les recerques locals treuran a la llum episodis del motí a d'altres pobles catalans<sup>35</sup>.

**I Barcelona?** Les úniques mencions a mobilitzacions a la capital són indirectes. Per una banda, la documentació de Sabadell indica que la revolta en aquella ciutat es produí quan arribaren notícies de la que s'havia efectuat a Barcelona<sup>36</sup>. També sabem que l'aleshores jove de 21 anys Josep Anselm Clavé, barcelonès del barri de la Mercè, va ser detingut als calabossos de la Ciutadella per la seva participació en els motins contra les quintes. Clavé era un actiu militant republicà que havia participat en les revoltes del 1842 i 1843<sup>37</sup>.

Gràcies a les referències bibliogràfiques i documentals<sup>38</sup>, podem afirmar que el motí començà el dia 6 a **Sant Andreu del Palomar** (en aquells moments un municipi independent) amb ressons a d'altres municipis del Barcelonès (Sarrià, Gràcia, Sants...), mentre que a Barcelona el més probable és que, més que un motí, hi hagués un conat de motí, avortat per l'habitual concentració d'una elevada quantitat de soldats a la capital, que, a més, estaria ben preparada per enfrontar-se a la revolta, doncs els comandaments militars i les autoritats polítiques coneixien perfectament el malestar popular. És a dir, el més probable és que passés una cosa semblant al que hem vist a Esparraguera.

## 5. Juliol de 1845. La repressió.

Com era previsible, les autoritats polítiques i militars reaccionaren ràpidament; molt probablement ja s'ensumaven el que passaria i estaven preparats. El mateix dia 6 les tropes reprimien "*instantánea y ejemplarmente*" als "*infatigables enemigos del reposo público*" a St. Andreu del Palomar, i enviaven una circular als alcaldes recordant-los que:

*“redoblen su vigilancia para impedir cualesquiera tentativa de sedición, las que no pueden redundar sino en perjuicio de los infelices pueblos; porqué decididas las autoridades superiores a reprimirlas con mano fuerte, y contando con los recursos necesarios, sabrán anonadar aquél a donde quiera que levante su ominosa cabeza”*.<sup>39</sup>

<sup>30</sup> AHH “Correspondència 1845”

<sup>31</sup> Id

<sup>32</sup> BOB 8-VII-1845 ...

<sup>33</sup> RISQUES, 1999: 106

<sup>34</sup> SERRALLONGA, 1998: 67

<sup>35</sup> Una breu recerca per internet ens proporciona informació d'Olot:

<http://olot1800.blogspot.com.es/2013/06/la-revolta-dels-quintos-1845.html>

<sup>36</sup> RANZATO, 1987: 112

<sup>37</sup> Clavé..., 1999: 9-10

<sup>38</sup> PUELL DE LA VILLA: 1996, 170, diu que els motins començaren a St. Andreu i Sarrià ; RISQUES: 1999: 106, afirma que s'iniciaren a St. Andreu; BOB 8-VII-1845.

<sup>39</sup> BOB 8-VII-1845

El dia 8 la fúria repressiva queia sobre Sabadell. Segons va notificar el Capità General ell mateix va comandar una columna militar que arribà aquell dia a la vila. De res no va servir que el mossén i les autoritats sortissin al seu pas a demanar clemència, ni que els amotinats abandonessin les armes requisades i les barricades aixecades i fugissin a les muntanyes de les rodalies. Les tropes els van perseguir, matant a uns 40 joves i empresonant a uns 70 més. Potser que aquestes xifres siguin exagerades amb la intenció d'infondre por als altres pobles amotinats -la font és un comunicat oficial- encara que, malauradament, també és possible que fossin dades certes<sup>40</sup>.

La revolta de Terrassa també fou reduïda per la força el dia 10. En aquest cas només l'aproximació de la columna de l'exèrcit fou suficient per a que els amotinats, uns 300, fugissin de la població<sup>41</sup>. Probablement havien arribat notícies del que havia passat a Sabadell. El dia 20, dinou joves de la ciutat estaven empresonats a Lleida, i en els següents dies un reguitzell d'aquests nois s'acollien a l'indult<sup>42</sup>.

El 8 de juliol, el Capità General de Catalunya, que era la màxima autoritat *de facto* del Principat, Manuel de la Concha, decretà un estat d'excepció (que prohibia fins i tot "*el uso y retención de todo palo grueso*") i creà una "*Comisión Militar Ejecutiva y Permanente de la Plaza y Provincia de Barcelona*", que imposava la jurisdicció militar sobre la civil per tal de reprimir els motins.<sup>43</sup>

Al mateix temps que l'exèrcit atacava les poblacions amotinades, el Govern Polític de la Província decretà, el dia 10, un indult per als mossos que haguessin participat a la revolta que s'entreguessin en el termini de 3 dies. Sembla que no va ser prou, i el dia 18 de la Concha va haver de promulgar un altre indult amb un termini d'entrega d'hombres i armes de 8 dies.<sup>44</sup> A Sant Feliu, el dia 15 havien tornat la majoria ("*solo faltan unos cinco ó seis de los juvenes que se habian ausentado*").<sup>45</sup>

La política de "pal i pastanaga" va donar bon resultat en els dies següents, sobretot perquè els centenars de persones aixecades en armes en viles i muntanyes estaven desorganitzades i descoordinades, mentre que l'incipient Estat liberal i el seu exèrcit, encara que amb deficiències, sí tenia objectius i coordinació

En St. Boi, segons el pagès Pau Porcet, les tropes entraren el dia 13:

*"ab tot rigor y frente que se baren apozentar per las casas de la dita vila de Sant Boy de Llobregat, de tot allí a hont los ba plaura. Y no's baren moura a fins a tant que lo Ajuntament de la dita vila aguessin fet lo sorteho de tots los fadrins que entràbant a la quinta..."*<sup>46</sup>.

El Brigada Cap de la Columna de l'exèrcit que es dirigí cap a Igualada i el seu partit judicial informava el 23 de juliol que el sorteig s'havia realitzat en 40 localitats d'aquella demarcació, tot incloent la capital.<sup>47</sup> Això volia dir que encara no s'havia fet en la vintena de pobles restant.

La repressió de la revolta arribà a la província de Tarragona. La *Jefatura Política* d'aquella demarcació va remetre a la de Barcelona l'ordre de detenció de 31 persones per ser "*directores de la rebelion que se ha intentado en la provincia para secundar la que ha tenido lugar en la de Barcelona*", per ser "*cabecillas en la cuadrilla que dio libertad à los facinerosos que estaban presos en las cárceles de Valls*" o per ser dels que s'havien fugat de la presó. Els aldarulls a Reus foren el 12 de juliol, quan una manifestació fou dissolta per la guarnició de la ciutat, amb el resultat d'un jove fuster mort. A Valls es produïren també el 15 de juliol.<sup>48</sup>

---

<sup>40</sup> RANZATO: 1987, 113; BOB 9-VII-1845; BOB 12-VII-1845

<sup>41</sup> BOB 12-VII-1845

<sup>42</sup> BENAUL, 1989: 286

<sup>43</sup> MADDOZ: 1845-50, 136; BOB 10-VII-1845

<sup>44</sup> BOB 12-VII-1845 i 17-VII-1845

<sup>45</sup> AHCSFL LI. 403

<sup>46</sup> CODINA:1986,177-178

<sup>47</sup> AHDB, LI. 434

<sup>48</sup> VALLVERDÚ: 2002, 106; BOB, 1-IX-1845

## 6. Les conseqüències i algunes conclusions

Las conseqüències de les revoltes s'arrossegaren durant els mesos següents, sempre en forma de mesures repressives. En l'any que va seguir a les jornades del motí foren encausats 50 homes amb la jurisdicció excepcional creada a l'efecte, 30 d'ells de Badalona, dels que es deia que "*hay algunos prófugos, otros presos y otros en libertad con fianza*". Recordem que fou en aquesta vila on es produïren els únics morts a mans dels amotinats. També s'empresonaren 8 persones per desertar o ajudar a desertors, i a 47 més per "*revolucionarios*", "*intentada sublevación*" o "*conspiración*", sense especificar més, pel que no podem discernir si el motiu del seu encarcerament estava directament relacionat amb el motí de la quinta, o foren detinguts aprofitant la jurisdicció d'excepció<sup>49</sup>.

En moltes localitats trobem les dificultats dels governs locals per pagar les armes que van desaparèixer en les revoltes, tornar a fer els sorteigs, etc. Un dels que pitjor ho va passar fou el consistori de l'Hospitalet. Segons un avís del Tinent d'alcalde als habitants, del 13 d'agost, l'alcalde estava detingut i el poble estava amenaçat amb una multa de 10.000 rals si no s'efectuava el sorteig de la quinta. L'atribolat regidor afirmava que res més no podia fer pel poble i que hauria de d'informar al Capità General.<sup>50</sup>

El cert és que la pressió popular, tot i la derrota de la revolta, es devia fer notar. Malgrat haver fet el sorteig, l'Ajuntament va fer mans i mànigues per aconseguir els diners per pagar els substituïts, i finalment només va aconseguir-los per sis dels dotze mossos, gràcies a la quantitat posada per l'arrendatari de la carn. El sistema tradicional es va mantenir durant alguns anys, tot i, com va recordar un veí que no va voler participar en el repartiment, no ser ja obligatori.

El motí del 1845 fou una revolta popular en la que van participar centenars de persones de nombroses poblacions catalanes. La primera conclusió que podem extreure després de la descripció que hem fet és que les forces populars foren derrotades. El sistema de les quintes s'imposà a Catalunya tal i com estava instaurat a la resta del país, i els sorteigs, finalment, es van fer aquell any i en els següents.

Per les notícies que tenim, els motins dels diferents pobles són molt semblants. Podem establir un esquema d'actuació comú:

1- Una multitud es congrega davant del lloc on es realitza el sorteig i, al crit de "*abajo las quintas*" o "no volem ser quintats", intimiden a les autoritats locals, les encarregades del sorteig, amb l'objectiu que el suspenguin.

2- Aquell mateix dia o al següent, la multitud triomfant es fa amb les armes que hi ha al poble i, encara que no en tots els casos, amb la documentació relativa a la quinta per tal de destruir-la. Cal assenyalar que tot és força pacífic i si l'exèrcit o les autoritats locals no ofereixen resistència són desarmades i se les deixa anar. Només la altiva i insensata resistència del sereno de Badalona va provocar víctimes mortals. Ara bé, si algun destacament militar o de la Guàrdia Civil es resisteix no dubten pas en enfrontar-se a trets.

3- La multitud armada es dirigeix a d'altres pobles o s'organitza per a defensar el seu d'un possible atac de l'exèrcit. Tanmateix, quan es presenta una força militar important no hi ha capacitat de resposta i els amotinats es rendeixen o, en el millor dels casos, fugen.

4- La repressió militar i judicial cau sobre els amotinats, contundent i violenta en un primer moment, per a sufocar la rebel·lió, i més suau després, amb indults per als mossos que tornin i acatin el sorteig.

En apariència, l'actitud dels revoltats es desorganitzada, però les coincidències en la conducta dels diferents pobles crec que ens indica que la multitud té un pla d'actuació. No és plausible que existís una conspiració política al darrera, tramada per algun partit o grup semblant, doncs

---

<sup>49</sup> MADOZ, 1845-50: 135-6

<sup>50</sup> AHH "Bans, edictes, avisos, etc, 1840-1894"



la resistència popular no hagués estat tan débil davant l'avenç de l'exèrcit. El que hi ha és un ritual de protesta prèviament conegut i acceptat, procedent del passat.

Segons ens han mostrat els/les historiadors/es que han estudiat els motins populars del final de l'Antic Règim, especialment E. P. Thompson<sup>51</sup>, les multituds s'aixecaven amb una violència moderada i dirigida contra objectius concrets perquè volien mantenir aquells aspectes de la vida econòmica i social que els eren favorables i que la gradual introducció del capitalisme els estava arrabassant. Eren revoltes que volien cridar l'atenció als poderosos sobre certs fets que les classes populars consideraven injustes. Habitualment, aquests poderosos reaccionaven, intervenien total o parcialment a favor dels revoltats, eliminaven els abusos, reprimien selectivament, restituïen el vell ordre i asseguraven així el seu paper hegemònic en la societat. És el que havia passat el 1773.

Tanmateix, el triomf del liberalisme en lo econòmic i lo polític van acabar amb aquest pacte tàcit i el període 1835-1845 és clau en el triomf del liberalisme a Espanya. Poc a poc, després de l'enderrocament i/o enfonament de l'Antic Règim es van formant dos blocs socials segons van descobrint que tenen interessos contraposats. Els plebeus, en aquests moments inicials, recorren a allò que coneixen, el motí que apela al paternalisme dels patricis. Però en el nou Estat liberal, el bloc dominant aristocràtic i burgès ja no reacciona com abans i utilitza la força sense paliatius. D'això es van anar adonant les masses que van protagonitzar les "bullangues" d'aquells anys, especialment els/les barcelonins/es, que en 1842 i 1843 foren indiscriminadament bombardejats/des per ordre d'Espartero i Prim.

El motí de 1845 (potser la darrera de les bullangues, la que tanca un cicle de revoltes que comença 10 anys enrera) es produí en defensa del que els revoltats deien que era el costum, que, com hem vist no tenia gaire antiguitat, com tants costums i tantes tradicions, que són sovint molt recents. De fet es tractava de legitimar la reivindicació disfressant-la de costum. I el motí es va fer segons el costum, amb una manifestació clara del que els amotinats volien i no volien. Els revoltats van prendre els carrers i els camins i van esperar a que les autoritats rectificuessin com havien fet, per exemple, el 1773. La resposta, però, no va ser l'esperada, i la intervenció de l'exèrcit i la nova guàrdia civil va deixar ben palès el nou tarannà del poder.

De fet, una de les coses que estava en joc en relació a la quinta del 1845 era l'essència mateixa del poder. Amb aquesta quinta, el govern moderat s'estava assegurant l'eina principal de l'exercici del poder: l'exèrcit. Com sabem prou bé, els principals líders polítics del liberalisme espanyol durant aquestes dècades foren generals (els "*espadones*") i la seva genuïna expressió, el cop d'estat (els "*pronunciamientos*").

La nova oligarquia s'afanyava a formar un poderós exèrcit que imposés el nou ordre liberal conservador. Pel contrari, les classes baixes s'oposaven a formar-ne part, en principi més pels gravíssims trastorns que produïa en la vida dels mossos que perquè tinguessin consciència del seu caràcter repressiu de classe. Aquesta consciència vindrà una mica més tard, quan les experiències es vagin acumulant.

Tanmateix, no hem de desdenyar la idea de que els protagonistes dels aldarulls haguessin percebut que era important que aquell nou bloc social dominador de l'Estat liberal no tingués el monopoli de la violència. Crec que això queda demostrat amb les requisites de les armes, el segon objectiu, després de la documentació relativa a la quinta. No oblidem, tampoc, l'adhesió i defensa dels sectors més progressistes a la Milícia nacional.

És a dir, els revoltats no s'havien amotinat perquè tinguessin la certesa de que el nou exèrcit nacional era una eina de dominació classista que la nova oligarquia es disposava a utilitzar contra ells en les successives controvèrsies socials i polítiques. Això ho diem els historiadors actuals, especialment els marxistes. És ben segur que no s'havia assolit una abstracció de la nova situació tan completa. Tanmateix, la percepció del paper repressiu de l'exèrcit ja la podien tenir els camperols i menestrals, els quals l'havien patit arran de les diverses bullangues que

---

<sup>51</sup> Són diverses les obres en les que tracta aquest tema, però podem destacar els articles "Costumbre i cultura", "Patricios y plebeyos" i "La economía "moral" de la multitud en la Inglaterra del siglo XVIII", editats en el volum *Costumbres en común*.

havien protagonitzat a partir del 1835 i amb el gairebé permanent estat d'excepció des de llavors.

Tampoc era un rebuig a l'exèrcit pel fet de ser espanyol. Tanmateix, sí que hi havia una certa consciència de l'excepció catalana en el reclutament de tropes imposat des de Madrid. Era un tracte especial i avantatjós que s'havia mantingut durant més d'un segle, amb un motí inclòs (1773, recordem-ho). Tanmateix, bona part dels mossos no dubtaven en afegir-se a les partides que lluitaven per les contrades properes del seu país.

L'animadversió a les quintes procedia principalment del rebuig a que els joves abandonessin a les seves famílies per a anar a un exèrcit on serien maltractats i mal alimentats, on contraurien malalties i entrarien en combat, gairebé sempre contra uns altres compatriotes, etc., com a conseqüència de lo qual moririen o quedarien amb terribles seqüeles per a la resta de les seves vides. Aquest rebuig global va esdevenir propi de les classes treballadores a partir de 1845, quan només els que eren de famílies riques podien lliurar-se'n.

Per altra banda, no hem d'interpretar el motí del 1845 com una expressió d'antimilitarisme. Els amotinats estan en contra de la mena d'exèrcit del qual els va tocar formar part, però no demanen la supressió dels exèrcits. La reivindicació consistia en continuar amb la redempció col·lectiva, mitjançant la compra de substituïts. La facilitat amb la que molts mossos s'unien a partides carlines o republicanes o el mateix recolzament a la Milícia Nacional o al somatent crec que demostren que la seva objecció no era a empunyar les armes sinó a empunyar-les a canvi de res, en nom de coses alienes, a molts quilòmetres de casa i amb una discriminació social pregona.

Una altra de les principals conclusions que es pot extreure d'aquest episodi històric és que a aquelles alçades de segle ja era molt clar quin món era el que s'havia imposat, el de l'imperi dels diners. La nova classe dominant era la que tenia els diners per a salvar als seus fills d'una mort lenta i segura, independentment de quin fos el seu bressol, encara que els que procedien d'il·lustres bressols es mantenien tots en la nova categoria de privilegiats. El que tenia diners no volia saber res del que no en tenia, encara que fos del seu poble i es coneguessin les famílies de generacions enrere. El capitalisme destruïa els vincles de paisanatge.

El paper de les autoritats locals fou ambigu. Eren portanveus dels plebeus o corretges de transmissió dels patricis? Coneixem la seva actitud per les cartes que van enviar a les autoritats superiors, i en elles, com no podia ser d'una altra manera, es mostren servils i obedients, lamentant el no poder evitar els tumults, excusant-se per haver de suspendre el sorteig... Per altra banda, també afirmen que no coneixen als amotinats, que no els han pogut identificar, que són forasters...

Com alguns autors han comentat, la derrota del motí del 1845 és un dels factors impulsors de la Segona Guerra Carlina o "dels Matiners", que només afectà a Catalunya i en la que les partides carlines es barrejaren amb les republicanes, en la que centenars de camperols mostraren el seu descontentament en relació a un Estat liberal que només oprimia i exigia i donava molt poc a canvi.

El motí del 1845 és el de les capas mitjanes i baixes de la societat, que amb les redempcions col·lectives pagades amb uns diners recaptats amb contribucions directes (els repartiments, gairebé sempre universals i obligatoris), o indirectes (els impostos sobre articles de consum, com la carn), és a dir, basades en la solidaritat local (imposada, però efectiva), tenien possibilitat de lliurar-se del terrible servei militar. El liberalisme imposà la sortida individual al problema, és a dir, basada en la capacitat econòmica de les famílies. Abans del 1845 els rics pagaven les redempcions de tots; després d'aquesta data els rics pagaven les redempcions dels seus fills i els pobres anaven a l'exèrcit.

En una circular del 28 de febrer de 1846, el Govern Superior Polític de la província de Barcelona indica als consistoris sota el seu comandament "(...) *la indispensable necesidad de que el servicio de la Quinta sea personal dejando á los propietarios las demas obligaciones pecuniarias que sobre*

*ellos pesan (...)*<sup>52</sup>. Si és que no s'amaguen gens; en els seus documents deixen clar que el servei militar és individual i que s'ha d'acabar amb les redempcions col·lectives que estaven a càrrec, sobretot, dels rics, dels propietaris.

A partir d'aleshores, algunes corporacions locals, de forma voluntària, podien recaptar i dedicar diners a les redempcions col·lectives, depenent, però, del color polític del govern municipal, de la pressió popular, etc. L'altra solució fou la de les mutualitats o les empreses de redempció amb les que els mateixos nobles i burgesos que havien imposat la "contribució de sang" pels pobres feien negocis amb els estalvis de les minses classes mitjanes del país que els sacrificaven per lliurar al fill del servei militar. Ja havia triomfat plenament el capitalisme, el liberalisme havia donat un cop molt fort al món força solidari i comunitari hereditat del passat.

Manuel Domínguez López

## BIBLIOGRAFIA

ANTICÓ, Salvador. "Una història inèdita de Garriguella" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Figueres, 1978.

BALCELLS, Albert. "Els catalans i el servei militar", dins ID., *Violència social i poder polític. Sis estudis històrics sobre la Catalunya contemporània*. Barcelona, Ed. Pòrtic-Enciclopèdia Catalana, 2001.

BALDÓ LACOMBA, Marc. "Quintos y voluntarios. Los estudiantes de la Universidad de Valencia en la época de Carlos IV" dins CHUST, Manuel (ed.), *De la cuestión señorial a la cuestión social*. València, Publicacions de la Universitat de València, 2002.

BATALLA, Ramon et al. *Rubí a l'abast*. Rubí, Ajuntament de Rubí, 1994.

BENAU i BERENGUER, Josep M. "Industrialització i liberalisme. 1808-1874" dins *Història de Terrassa*. Terrassa, Ajuntament de Terrassa, 1987.

BESORA, Cristina, CODINA, Jaume, FABRÓ, Irma, GÓMEZ, Margarida, RODÉS, Antoni. "Aproximació a les guerrilles del segle XIX al Prat de Llobregat" a: *Guerrillers al Baix Llobregat: els carrasquets del s. XVIII i els republicans del s. XIX*. Martorell, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, 1986 (Biblioteca Abat Oliva, 46).

BORREGUERO, Cristina. "Los motines de quintas". *Cuadernos de historia moderna*, núm. 10, Madrid, Editorial de la Universidad Complutense, 1989-1990.

*Clavé al cor. 1824-1984*. Barcelona, Diputació de Barcelona, 1999.

CODINA, Jaume. "Guerrilles i guerrillers a Sant Boi", a: *Guerrillers...*

CURET, Francesc. *Rebomboris i bullangues de Barcelona (I)*. Barcelona, Bruguera, 1971 (Quaderns de cultura, 68).

CUYÀS i TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona*. Vol. VII, Badalona, 1982.

DANTÍ, Jaume. "La revolta dels Gorretes a Catalunya", *Estudis d'història agrària*, núm. 3, 1979, pàg 79-99 <http://www.raco.cat/index.php/EHA/article/view/99584/145524>

DOMÍNGUEZ LÓPEZ, Manuel. "Els motins contra les quintes a l'Hospitalet i el seu entorn", *Quaderns d'Estudi*, núm 21, Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 2009 <http://www.raco.cat/index.php/QuadernsCELH/article/view/218850/311298>

FEIJÓO GÓMEZ, Albino. *Quintas y protesta social en el siglo XIX*. Madrid, Ministerio de Defensa, 1996.

FONTANA, Josep. *La Revolució liberal a Catalunya*. Lleida, Pagès Editors / Vic, Eumo Editorial, 2003 (Biblioteca d'història de Catalunya, 2).

FONTANA, Josep. *La Revolución liberal (Política y Hacienda 1833-45)*. Madrid, Insti-

---

<sup>52</sup> POBLET, 1991

tuto de Estudios Fiscales, 1977.

FORTEZA, Carme. "El reclutament a l'Edat Moderna" a *L'Avenç*, 44, dic 1981.

GRACIA ARNAU, Ivan. *Ordre en el caos. La violència ritualitzada al Corpus de Sang. Una proposta interpretativa de la revolta barcelonina*, Universitat de Barcelona, 2015  
[https://www.academia.edu/14051555/Ordre\\_en\\_el\\_caos.\\_La\\_viol%C3%A8ncia\\_ritualitzada\\_al\\_Corpus\\_de\\_Sang\\_una\\_proposta\\_interpretativa\\_de\\_la\\_revolta\\_barcelonina](https://www.academia.edu/14051555/Ordre_en_el_caos._La_viol%C3%A8ncia_ritualitzada_al_Corpus_de_Sang_una_proposta_interpretativa_de_la_revolta_barcelonina)

*Història de l'Hospitalet*. L'Hospitalet de Llobregat, Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 1997.

MADOZ, Pascual. Articles sobre el Principat de Catalunya, Andorra i zona de parla catalana del Regne d'Aragó. Barcelona, Curial, 1985.

MARCÉ I SANABRA, Francesc. "Batlles' o alcaldes de Hospitalet con una sinopsis cronológica de efemérides. Siglos XVIII, XIX y XX", Boletín de Información Municipal núm. 87-88, 3r i 4t trimestre 1975, l'Hospitalet de Llobregat, Ajuntament de l'Hospitalet.

MENÉNDEZ, Alfonso. "Victoria por los catalanes". Los motines de Barcelona en 1773.", *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, núm 11, 1991, pàg. 119-131  
<http://www.raco.cat/index.php/Pedralbes/article/view/100916/152033>

MOLINA, Maria Pilar. "El bombardeig de Barcelona per Espartero" a *El Temps. Dossier*, 12-18 novembre 2002.

POBLET, Marcel. *L'Hospitalet i el servei militar. Evolució del reclutament i del seu re-  
buig social al llarg del segle XIX*. inèdit, 1991.

PUELL DE LA VILLA, Fernando. *El soldado desconocido. De la leva a la "mili"*. Madrid, Ed. Biblioteca Nueva, 1996.

RANZATO, Gabriele. *La aventura de una ciudad industrial. Sabadell entre el Antiguo Régimen y la Modernidad*. Barcelona, Península, 1987.

RISQUES, Manel. "Liberalismo, industrialització i pràctiques subalternes, 1833-1874" dins RISQUES, Manel (dir.). *Història de la Catalunya Contemporània*. Barcelona, Pòrtic, 1999.

SALES, Núria. *Els segles de la decadència (segles XVI-XVIII)*, vol. IV de VILAR, Pierre (dir.), *Història de Catalunya*. Barcelona, Edicions 62, 1989.

SALES, Núria. "Servei militar i societat a l'Espanya del segle XIX" a *Recerques*, 1, 1970.

SERRALLONGA, Joan. *St. Quirze de Besora (De 1714 a l'actualitat)*. Vic, Eumo, 1998.

THOMPSON, Edward P. *Costumbres en común*. Barcelona, Crítica, 1995.

TORTELLA, Gabriel. "La economía española, 1830-1900" dins TUÑÓN DE LARA, Manuel (dir.) *Historia de España*. vol. VIII, Madrid, Labor, 1987.

VALLVERDÚ i MARTÍ, Robert. *La guerra dels Matiners a Catalunya (1846-1849). Una crisi econòmica i una revolta popular*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, (Biblioteca Abat Oliba, 242).